

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 1:316.422

Воронкова В. Г.,
доктор філософських наук, професор, завідувач
кафедри менеджменту організацій та управління
проектами, Запорізька державна інженерна академія
(Україна, Запоріжжя), valentinavoronkova236@gmail.com

Кивлюк О. П.,
доктор філософських наук, старший науковий
співробітник, завідувач кафедри методології науки
та міжнародної освіти, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), panyolga@ukr.net

Максименюк М. Ю.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
менеджменту організацій та управління проектами,
Запорізька державна інженерна академія
(Україна, Запоріжжя), marina.maximenuk@gmail.com

Нікітенко В. О.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
іноземних мов та лінгвістичних комунікацій,
Запорізька державна інженерна академія
(Україна, Запоріжжя), vitalina2006@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НООСФЕРНОГО СВІТОГЛЯДУ ЯК ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНО- НООСФЕРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження в тому, що в умовах інформаційного суспільства та глобалізації формується новий тип економіки ноосферного типу, що побудований на інтелектуальній компоненті, яка вимагає формування нового світогляду і свідомості. Інтелектуальна компонента у сукупності складає «суспільний інтелект», який накопичується інтелектуальною частиною суспільства і складає прорив у розвитку інформаційно-інноваційного суспільства. Центральною проблемою дослідження є феномен «суспільного інтелекту». Висувається гіпотеза, що в основі економіки, яка формується на інтелектуальній компоненті, розвиток інтелекту як головного фактору інформаційного суспільства. У зв'язку з цим висувається головна проблема ноосферного розвитку суспільства, в основі якого головним фактором розвитку суспільства виступає інтелект як головна рушійна сила суспільного розвитку. У статті обґрунтовується, що гармонійно організоване суспільство виникає тоді, коли стратегія розвитку Природи і стратегія розвитку Людства не суперечать один одному, а співпадають. Задача дослідження – проаналізувати наукові основи виникнення ноосферної економіки як економіки «суспільного інтелекту» в умовах інформаційного суспільства та глобалізації, в основі яких освіта як головний фактор формування інтелектуальної економіки. Методологічною основою наукового дослідження є синергетичний підхід, в основі якого коеволуція розвитку природи і суспільства як головної тенденції розвитку людства у напрямі цивілізованого розвитку, яка формується на основі понятійно-категорійного апарату біфуркації, атрактор, емерджентність, траєкторія розвитку, і сприяє появі синергії взаємодії. Робиться висновок, що коеволуція – це співрозвиток взаємодіючих елементів єдиної системи, що розвиває і зберігає свою цілісність.

Ключові слова: ноосферна економіка, економіка «суспільного інтелекту», коеволуція, синергетичний підхід, ноосферний світогляд.

Актуальність теми дослідження в тому, що в умовах інформаційного суспільства та глобалізації формується новий тип економіки ноосферного типу, побудованої на інтелектуальній (знаннєвій) компоненті. Інтелектуальна компонента у сукупності представляє «знаннєвий інтелект», який накопичується інтелектуальною частиною суспільства і складає прорив у розвитку суспільства та економіки. Ноосферна економіка як «економіка суспільного інтелекту» є освітянська (інтелектуальна, знаннєва) економіка, у

якій освіта і наука стають «базисом базису» духовного і матеріального виробництва та сприяють формуванню якості життя людини, якості освітянських послуг у суспільстві та якості суспільного інтелекту [1].

Ноосферна економіка – це економіка, що спирається на ноосферно-технологічний базис, який залучає суб'єкта до соціокультурних процесів, що відбуваються у суспільстві. Ноосферна економіка як економіка майбутнього включає до свого розвитку специфічні закони соціально-економічного розвитку з врахуванням дії закону енергетичної вартості, специфічних умов взаємодії господарсько-природно-економічної системи з регіональними особливостями прояву гомеостатичних механізмів біосфери та планети Земля.

Ноосферна економіка як господарсько-економіко-виробнича засада соціоприродної еволюції людства формується на основі суспільного інтелекту освітянського суспільства, в основі якого акцент на розвиток соціального (інтелектуального, людського) капіталу [2].

Проблемна ситуація – формування ноосферного світогляду як основи інформаційно-інноваційно-ноосферного суспільства та ноосферної економіки, в основі якої розвиток «суспільного інтелекту». Гіпотеза, які ми висуваємо, що в основі економіки, що базується на інтелектуальній компоненті, розвиток інтелекту як головного фактору розвитку інформаційно-інноваційно-ноосферного суспільства. У зв'язку з цим виділяється головна проблема ноосферного розвитку, в основі якого головним актором суспільства виступає інтелект як головна рушійна сила суспільного розвитку [3].

Мета дослідження: концептуалізація формування ноосферного світогляду як основи інформаційно-інноваційно-ноосферного суспільства та ноосферної економіки.

Цілі дослідження: 1) проаналізувати суспільство як розвиток чи еволюцію відкритих систем, в основі яких коеволуція як еволюція елементів, що взаємодіють у системі, і, розвиваючись, зберігають свою цілісність; 2) розкрити сутність ноосферного мислення (світогляду), яке пронизує і охоплює всі сфери діяльності людини, особливо творчі, відкриваючи нові можливості різних форм свідомості індивіда; 3) розглянути основи стійкого розвитку всієї планети Земля, в основі якої – концепція ноосферного мислення та економіка «суспільного інтелекту», тому що ноосфера – це сфера розуму, моралі, справедливості та інтелекту [4].

Методологічною основою наукового дослідження є синергетичний підхід, в основі якого коеволуція розвитку природи і суспільства як головної тенденції розвитку людства у напрямі цивілізованого розвитку, яка формується на основі понятійно-категорійного апарату біфуркації, атрактор, емерджентність, траєкторія розвитку, і сприяє появі синергії взаємодії. Робиться висновок, що коеволуція – це співрозвиток взаємодіючих елементів єдиної системи, що розвиває і зберігає свою цілісність.

Результати дослідження. Суспільство як відкрита система направляється до розвитку, еволюції, відтворенню своїх частин, які сприяють формуванню загальнолюдської парадигми культури і цінностей. Розвиток чи еволюція відкритих систем (у тому числі складних самоорганізованих систем, як людське мислення чи людське суспільство), відбувається за деякими загальними для всього Космосу об'єктивних законів. Знаючи космічні закони, що регулюють цей світ, можна пройти через кризи з найменшими втратами. Такими законами розвитку відкритих систем є закон самоорганізації і закон вільної волі у точці біфуркації при режимах з загостренням. Розвитку ноосферної економіки сприяє **коеволуція (тобто узгоджена еволюція)**, яка означає, що гармонійно організоване суспільство виникає тоді, коли стратегія Природи і стратегія розвитку людства не суперечать один одному, а співпадають. Коеволуція – це співрозвиток елементів, що взаємодіють в одній системі, розвивають і зберігають свою цілісність. Найбільш цікаві типи співрозвитку (саме ті, коли застосування принципу «коеволуція» має змістовний смисл) і передбачає свого роду наближення двох взаємопов'язаних еволюціонуючих систем, але не рух до загального образу, який можна назвати терміном «конвергенція» (злиття). Останнє означає взаємну адаптацію, тобто коли зміни, що відбуваються в одній із систем, ініціюють зміни в іншій системі, яка, як мінімум, не приводить до небажаних чи тим більше до нераціональних наслідків в одній із систем. Попри аналогічних взаємодій, обов'язковою є (відносна) симетрія, рівнозначність, «рівнорозташованість» коеволуційних систем, передбачаючи у кожній із них наявність набору потенційно можливих змін «відгуків» на трансформації, що відбуваються в інших системах. Коеволуція сприяє збереженню різноманітності в системі, елементи якої коеволують, визначають безперечно перевагу коеволуції перед конфліктним розвитком. У рамках концепції універсального еволюціонізму була висунута ідея про коеволуцію природи і суспільства, біосфери і людини, перш за все, у якості напряму розвитку, при дотриманні якого можуть бути вирішені проблеми і цифрової трансформації до смарт-суспільства [5].

Характерною рисою нового космічного світогляду є синтез наукового, філософського та релігійного досвіду людства, а також досягнень мистецтва. Ноосферне мислення пронизує і охоплює всі сфери діяльності людини, особливо творчі, відкриваючи нові можливості для різних форм виявлення свідомості індивідів, у тому числі й таких, які є ненаукові. Визначення статусу планети Земля і фактичний стан, пов'язаний з перехідним періодом природних змін, що визначаються галактичними, планетарними циклами, ставить задачу збереження і оновлення системи Земля, а також адаптацію людини до зміни умов шляхом акомодатії тобто пристосування живих організмів до умов існування через посередництво трансформації побудови і функцій, метаболізації деяких кондицій середовища [6].

Алгоритм енергоінформаційного обміну між матерією і субматерією ставить проблему вивчення рівнів слабких і зверхслабких взаємодій і фіксацію систем безпосередньої, їх об'єктивної реєстрації,

вивчення соціальної ентропії, що в цілому залежить від процесів інкультурації, соціалізації, нормативно-модальної адекватності особистості. Вище означені передумови дозволяють об'єднати фундаментальні закони у рамках єдиної концепції універсальності енергоінформаційних взаємодій у природі і суспільстві і виробити на цій основі нову науково-світоглядну парадигму ноосферного світогляду. Згідно В. Вернадського, наша планета і Космос уявляються як єдина система, у якій життя, жива речовина пов'язуються у єдині процеси, що протікають на Землі, з процесами космічного походження. Досягнення науки вже сьогодні дозволяють зробити кроки у формуванні принципу єдності енергоінформаційних взаємодій природи і суспільства і на цій основі створити ряд нормативних і законодавчих актів, які можуть детермінувати певним чином ноосферне мислення і світогляд ХХІ століття, використовуючи для цього здобутки великого українського філософа В. Вернадського [1].

Нове ноосферне мислення – це особливе світовідчуття, пов'язане з наукою, що передбачає формування нової наукової картини світу, що розглядається як цілісна система, частиною якої виступає сама людина, що впливає на цю систему, у контексті якої передбачається єдність і взаємодія цих складових. Ноосферний світогляд має визначальне відношення до глибинної суті самої людини і передбачає переосмислення найбагатшого досвіду людства відносно зв'язків людини і Всесвіту, що приводить до нового переосмислення давніх космологічних міфів, релігійних доктрин походження світу, філософських систем. У ноосферному світогляді передбачається устремління думки за межі планети земля, що приводить до розвитку фундаментальних сфер науки і появи нових наукових дисциплін, які впливають на синтез природних, технічних і гуманітарних наук [7]. У цьому процесі все більш важливу роль відіграє ноосферний світогляд, що виступає як процес багатоміжного осягнення великої Єдності у її нескінченно різноманітних проявах, як особлива внутрішня налаштованість і відчуття причетності по відношенню до реальності та її еволюційних механізмів, до ритмів життя тієї всеохопної безмежності, яку називають Космосом. Новий світогляд – це розумний світогляд, який можна назвати космічним чи ноосферним світоглядом [8].

Тому основою стійкого розвитку планети Земля повинна стати концепція ноосферного світогляду. Основні складові цього світогляду: 1) людина – маленька клітинка єдиного тіла Всесвіту і як клітинка повинна жити у гармонії і єдності з останніми сутностями і частинами, підпорядковуватися єдиним законом Природи; 2) весь світ розумний і має ієрархію розумностей, що знімає протиставлення науки і релігії, культури і культури, що заважають консолідації суспільства; 3) інформація, а також засоби її передачі та обробки, які стали зв'язуючою ланкою для всього того, що виробляється людством, тому сьогодні це так необхідно для підвищення ноосферної культури особистості, суспільства, цивілізації у цілому. У відповідності з цим поняттям розширяється поняття оточуючого середовища та її новим елементом виступає інформація, від чистоти якої залежить свідомість, світогляд і культура людей. У контексті

формування нового світогляду формується культура як соціальний феномен, культурні зразки складаються з загальнозначущих цінностей і тих, які базуються на локальних традиціях. На сьогодні вітчизняна культура має, безпосередньо, деформований характер цінностей і нових артефактів культури. Вітчизняна культура традиційно спирається на цінності, які мають статус загальнозначущих, глобальних, так як знаходять їм підкріплення у смисловому полі культурних установок і традицій. Ця універсальність і загальнозначущість істотно і полярно протилежна масовій культурі, що культивується масовим західним світом [9].

Культура як виявлення її дійсної іманентної сутності складає той вічний і незруйнований простір, у якому людський дух знаходить шлях до всього прекрасного і просвітленого. Вона дає чітку відповідь на самі наактуальніші питання: що є краса, досконалість, культурність, як з позицій культури оцінювати явища безкультурності. Суспільством повинні відкидатися подібні явища, а індиферентне (збайдужіле) відношення до безкультурності свідчить про недостатній рівень культурності нашого суспільства і відсутність нового світогляду [10].

Планетарний ноосферний світогляд сьогодні неохідний людству для виживання всієї цивілізації, яка підійшла до нової еволюційної спіралі розвитку. Ноосфера – це космоземна оболонка, вплив космічних випромінювань, перш за все Сонця, на все живе, і, особливо, на людство, що і визначає космічний характер ноосфери. Так, В. І. Вернадський ввів до концепції ноосфери етику, передбачаючи, що якщо будуть управляти країною вчені, то не буде ні голоду, ні війн, ні бідності. На його думку, ноосфера – це природне явище, яке має не тільки творчі, але й руйнівні тенденції, так як велика частина винаходів людства може бути використана як на користь добра, так і зла. Дійсна духовна еволюція людства, зміни її свідомості і світогляду, перш за все, пов'язані з одухотворенням і подоланням антропологічної кризи, з вивільненням від всіх форм рабства. Тільки відродження дійсної духовності здатне привести людину до нової якості життя, нової творчості і свідомості. Проте, будь-яка висока духовність сама по собі не виведе кризове суспільство з тупикового стану, а коли ввійде в «плоть і кров» реальних процесів, що протікають у суспільстві, у різних сферах людської діяльності – матеріально-технічній, економічній, політичній, та стати каталізатором реалізації позитивної моделі глобалізації [11].

Ноосферний світогляд є способом адаптації людини до світу і моральною формою захисту людини. Ноосферний світогляд функціонує як змістовна сторона системи свідомості, яка включає вміння користуватися знаннями для пізнання і перетворення світу, переконаності в його істинності як інструмента діяльності, в основі якого основні ідеали, принципи і готовність до реалізації і захисту переконань та ідеалів. Ноосферний світогляд – це інтелектуальна конструкція, яка вирішує проблеми нашого буття, виходячи з деякого вищого промислу (припущення, передбачення). Ноосферний світогляд – це синтез і вищий рівень духовного життя людини. Людина духовно зростає у міру зростання свого світогляду. Ноосферний

світогляд змінює сам характер людського розвитку: якщо раніше людство змінювало оточуючий світ, то зараз – в результаті антропогенного навантаження на біосферу людство наблизилося до деякого критичного рівня і перейшло до зміни самого себе. Людина, природа, космос представляють собою єдине ціле, живий одухотворений організм і саме людина як усвідомлено діючий суб'єкт відповідальний за подальшу біосферу (біотехносферу), так і ноосферу еволюцію людства. Тому відношення людини, суспільства і природи повинні базуватися на творчих і життєстверджуючих принципах і цінностях. Моральний вибір людини в умовах глобалізації ми пов'язуємо з утвердженням «культури життя» як нового типу мислення, що базується на осягненні вищих духовних смислів буття, етикою ненасильницького світу. Тільки завдяки «накопиченню» духовного виміру у культурі як внутрішнього регулятора поведінки можливий процес його одухотворення та морального удосконалення [12].

Особлива роль у формуванні цілісного сприйняття картини світу, його єдності у становленні відповідальної, творчої та цілісної особистості, «людини слова» та «людини дії», «людини духовної» належить ноосферній освіті і вихованню, які визначають суть змін, що відбуваються у суспільстві. Шлях людства до духовного єднання, подолання глобальних криз є «шлях до себе» як моральне удосконалення і як досягнення вищих духовних смислів буття, через осмислення того, що людина, природа, космос представляють собою єдине одухотворене ціле. Щоб виконати своє призначення, людина повинна реалізувати свою свободу, яка суміжна з відповідальністю, долаючи анархію, хаос, всюдозволеність, зло. Поняття «космізму» являє собою вчення про єдність природи, вплив думки на світовлаштування, вчення про основні принципи (моральні закони), що визначають реалізацію призначення людини, вчення про свободу волі та відповідальності [13].

Отже, ноосфера як теорія, світогляд і образ мислення, проаналізовані у роботах В. Вернадського, являють собою тенденцію розвитку сучасного світу, що включає в себе сукупність ідей «суспільного інтелекту», які рухають світом і сприяють формуванню інформаційно-інноваційно-ноосферного суспільства, що може розвиватися завдяки нооменеджменту та переходить у смарт-суспільство як високотехнологічне та високоінтелектуальне [14].

Висновки. Планетарне ноосферне суспільство базується на ноосферній свідомості і світогляді, необхідних людству, яке підійшло до своєї межі свого антропологічного розвитку. Дійсна духовна еволюція людства, зміни у свідомості людини пов'язані, перш за все, з одухотворенням і подоланням антропологічної кризи та вивільненням від всіх форм насилля та рабства. Тільки відродження дійсної духовності може привести людину до нової якості життя, до «нової» творчості та свідомості. Тільки тоді, коли духовність стане основоположною до всіх процесів, що протікають у суспільстві, – матеріально-технічних, економічних, політичних, духовність виступить дійсним каталізатором перетворень у суспільстві. Ноосфера передбачає переосмислення всіх принципів, на яких здійснюється життєдіяльність соціуму і сприяє побудові

нової наукової парадигми світу. Єдність людства зв'язує людство в єдиний соціальний організм зі всіма живими організмами біосфери, що дозволяють сформувати і єдину духовну свідомість, єдину культуру космопланетарного масштабу [15].

Практичні рекомендації:

1. Сформувати парадигму ноосферної освіти та методології, яка експлікується як якісно новий рівень формування інноваційного типу мислення та базується на інформаційних ресурсах суспільства і сприяє розвитку індивідуального і суспільного інтелекту, що потребує розвитку ноосферної освіти (О. Пунченко, Н. Пунченко). 2. Сформувати ідеологію ноосферного розвитку, яка виконувала б роль конструктивно-мобілізуючої сили (В. Воронкова, М. Максименюк, В. Нікітенко). 3. Сприяти переходу від суспільства знань до суспільства інновацій та планувати економіку інновацій (В. Старжинський, В. Цепкало). 4. Розвивати освіту як інтелектуальний ресурс модернізації, яка приводить до економіки «суспільного інтелекту», що базується на ідеях ноосферного мислення і світогляду (О. Субетто, М. Максименюк, В. Нікітенко). 4. Формувати людину-інноватора з креативним мисленням і свідомістю, здатної стати творцем економіки «суспільного інтелекту» та високої культури нооменеджменту (Р. Андрюкайтене). 5. Формувати інтелектуальний капітал країни як основу економіки «суспільного інтелекту», що базується на культурі м'якого менеджменту, націленого на самоудосконалення особистості та пошуки позитивних ресурсів у будь-яких ситуаціях, використовуючи позитивне самопрограмування особистості (Р. Андрюкайтене). 6. Формувати економіку інновацій і високі технології як основу прориву країни до конкурентоспроможних серед інших держав, що базуються на комп'ютерній грамотності та інформаційно-комп'ютерних технологіях (О. Кивлюк, В. Воронкова, О. Соснін, О. Дзьобань). 7. Формувати інтелектуальний потенціал країни та інформаційно-інноваційно-ноосферну парадигми освіти (В. Воронкова, О. Кивлюк) [16]. Саме на вирішення цих проблем і націлена філософія освіти, розвиток якої стоїть перед філософською спільнотою України.

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Мысли о ноосфере. – М., 1989. – 261 с.
2. Васькевич В. М. Исторична еволюція наукової картини світу // Гілея: науковий вісник. – К., 2016. – Вип.109. – С.133–139.
3. Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – Вип.56. – С.208–217.
4. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства // Гілея. – 2015. – Вип.93 (2). – С.174–179.
5. Воронкова В. Г. Концептуалізація інформаційно-комунікативного менеджменту в контексті нелінійно-синергетичної методології // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип.66. – С.13–26.
6. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Сучасна геокультура як соціокультурний феномен культурної глобалізації // Гілея. – 2013. – Вип.72. – С.487–492.
7. Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2013. – №3. – С.69–78.
8. Данильян О. Г. Інформаційна картина світу як соціокультурна реальність // Гілея. – 2013. – Вип.70 (3). – С.573–578.
8. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2015. – Вип.61. – С.24–34.
9. Кивлюк О. П. Аналіз наукових досліджень з проблематики пропедевтики інформатики в початковій школі // Інформатика та інформаційні технології. – 2006. – №6. – С.69–72.
10. Кивлюк О. П. Формування елементів комп'ютерної грамотності молодших школярів: дис...канд. пед. наук. – Київ, 2017. – 210 с.
11. Кириченко М. О. Інформаційно-семіотичні виміри інформації як головного тренду інформаційного суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип.68. – С.57–67.
12. Кириченко М. О. Концептуалізація когнітивно-комунікативних вимірів ідеології інформаційного суспільства у гуманітарно-науковому дискурсі XXI століття: методологія дослідження // Гілея. – 2016. – Вип.116 (1). – С.137–141.
13. Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя, 2016. – Вип.66. – С.266–278.
14. Пунченко О. П., Лазаревич А. А. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2015. – Вип.63. – С.21–30.
15. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. та ін. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід: навч. посіб. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 316 с.
16. Соснін О. В. Проблеми зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства та шляхи їх вирішення // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – №65. – С.164–176.

References

1. Vernadskij V. I. Biosfera i noosfera. Mysli o noosfere. – M., 1989. – 261 s.
2. Vashkevych V. M. Istorychna evolucija naukovoї kartyny svitu // Gileja: naukovyj visnyk. – K., 2016. – Vyp.109. – S.133–139.
3. Vlasenko F. P. Virtual'na real'nist' jak prostir socializacii' indyvida // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2014. – Vyp.56. – S.208–217.
4. Voronkova V. G. Internet jak global'na tendencija rozvytku informacijnogo suspil'stva // Gileja. – 2015. – Vyp.93 (2). – S.174–179.
5. Voronkova V. G. Konceptualizacija informacijno-komunikativnogo menedzhmentu v konteksti nelinejno-sinergetychnoi' metodologii' // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2016. – Vyp.66. – S.13–26.
6. Voronkova V. G., Nikitenko V. O. Suchasna geokul'tura jak sociokul'turnyj fenomen kul'turnoi' globalizacii' // Gileja. – 2013. – Vyp.72. – S.487–492.
7. Voronkova V. G. Formirovanie novogo mirovozzrenija, novogo cheloveka, novogo obshhestva budushhego // Antropologichni vymiry filosofsk'kyh doslidzhen'. – 2013. – №3. – S.69–78.
8. Danyl'jan O. G. Informacijna kartyna svitu jak sociokul'turna real'nist' // Gileja. – 2013. – Vyp.70 (3). – S.573–578.
8. Dz'oban' O. P., Sosnin O. V. Informacijna bezpeka: novi vymiry zagroz, pov'jazanyh iz informacijno-komunikacijnoju dijatal'nistju // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2015. – Vyp.61. – S.24–34.
9. Kyvljuk O. P. Analiz naukovyh doslidzhen' z problematyky propedevtyky informatyky v pochatkovij shkoli // Informatyka ta informacijni tehnologii'. – 2006. – №6. – S.69–72.
10. Kyvljuk O. P. Formuvannja elementiv komp'juternoi' gramotnosti molodshyh shkoljariv: dys...kand. ped. nauk. – Kyi'v, 2017. – 210 s.
11. Kyrychenko M. O. Informacijno-semiotychni vymiry informacii' jak golovnoho trendu informacijnogo suspil'stva // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2017. – Vyp.68. – S.57–67.
12. Kyrychenko M. O. Konceptualizacija kognytyvno-komunikativnyh vymiriv ideologii' informacijnogo suspil'stva u gumanitarno-naukovomu dyskursi XXI stolittja: metodologija doslidzhennja // Gileja. – 2016. – Vyp.116 (1). – S.137–141.

13. Maksymenyuk M. Ju. Informacijno–komunikatyvne suspil'stvo jak riznovyd skladnoi' social'noi' systemy i vzajemodii' // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – Zaporizhzhja, 2016. – Vyp.66. – S.266–278.

14. Puchenko O. P., Lazarevych A. A. Informatyzacija jak zasib reprezentacii' informacijnyh resursiv suspil'stva // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2015. – Vyp.63. – S.21–30.

15. Sosnin O. V., Voronkova V. G., Nikitenko V. O. ta in. Informacijno–komunikatyvnyj menedzhment: zarubizhnyj ta vitchyznjanyj dosvid: navch. posib. – Kyi'v: KPI im. Igorja Sikors'kogo, 2017. – 316 s.

16. Sosnin O. V. Problemy zrostajuchoi' roli informacijno–komunikacijnoi' funkcii' derzhavy v umovah informacijnogo suspil'stva ta shljahy i'h vyrishennja // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2016. – №65. – S.164–176.

Voronkova V. G., Doctor of Sciences Philosophy, Professor, Head of the Department of Management of Organizations and project management, Zaporozhye State Engineering Academy (Ukraine, Zaporizhzhja), valentinavoronkova236@gmail.com

Kyviuk O. P., Doctor of Sciences Philosophy, senior researcher, head of the Department of methodology of science international education National Pedagogical University named after m. p. Drahomanov (Ukraine, Kiev), panyolga@ukr.net

Maksymenyuk M. Yu., PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Management of Organizations and project management, Zaporizhzhya State Engineering Academy (Ukraine, Zaporizhzhja), marina.maximenuk@gmail.com

Nikitenko V. O., PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of foreign languages and linguistic communication, Zaporizhzhya State Engineering Academy (Ukraine, Zaporizhzhja), vitalina2006@ukr.net

Formation of noosphere world as the basis of information and innovation noosphere, noosphere economy and society

The relevance of the research topic lies in the fact that the conditions of the information society of globalization form a new type of economy of the noosphere type, built on an intellectual component that requires a new worldview and consciousness. The intellectual component in the aggregate constitutes the «social intellect», which is accumulated by the intellectual part of society and constitutes a breakthrough in the development of the information and innovation society. The central problem of research is the phenomenon of the economy of a «social intelligence», quite innovative, representing the essence of the «innovation society». The research problem is a social phenomenon of the noospheric economy, based on the development of a «social intelligence». A hypothesis is being based that the economy, which is formed on the intellectual component, develops intellect as the main factor in the development of the information society. In this connection, the main problem of the noospheric development of society is singled out, based on the intellect as the main driving force of social development. The article substantiates that a harmoniously organized society arises when the strategy for the development of nature and the strategy for the development of mankind do not contradict each other, but coincide. The task of the study is to analyze the scientific foundations of the emergence of the noospheric economy as a «social intelligence» economy in the information society and globalization, based on education as the main factor in the formation of the intellectual economy. The methodological basis of scientific research is the synergetic approach, which is based on the coevolution of the development of nature and society as the main tendency of the development of mankind in the direction of civilizational development, which is formed on the basis of the conceptual–categorical apparatus bifurcation, attractor, emergence, trajectory of development, and promotes synergy of interaction. It is concluded that co–evolution is the co–development of interacting elements of a single system that develops and preserves its integrity.

Keywords: noospheric economy, economy of «social intelligence», co–evolution, synergetic approach, noospheric worldview.

* * *

УДК 130.2:299.11

Муляр В. І., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних наук, Житомирський державний технологічний університет (Україна, Житомир), Vim54@ukr.net

ФЕНОМЕН ГАРМОНІЇ В КУЛЬТУРІ СХОДУ: ТРАДИЦІЯ ІНДУІЗМУ

Актуалізується гармонія як стрижнева проблема життєдіяльності людини Сходу. Визначений зміст поняття «Схід», подана порівняльна характеристика основних буттєвих смислів Сходу і Заходу. На цій основі визначені основні методологічні зрізи дослідження феномену гармонії в культурі та філософії Сходу: Серед них – головні світоглядно–духовні екзистенціальні східної людини (природність, чуттєвість, фаталізм, карма, віра в реінкарнацію, общинність, колективізм), їх глибина укоріненість в релігійних засадах народів Сходу та гармонія як пронизуючий стрижень буттєвих смислів на обох субстанційних рівнях східного соціуму: суспільному та індивідуальному. В такому контексті поданий аналіз феномену гармонії у філософській традиції індуїзму. Розкрито зміст поняття «маїя» в контексті феномену гармонії, означені основні світоглядні наслідки для людини Сходу: зумовлені природою Маїї: ідея несправжності, ілюзорності світу, ідея Сдинодо, Брахмана, Атмана як справжнього буття, ідея спокою та незворуваності людини як способу досягнення нею гармонії.

Ключові слова: гармонія, Схід, Захід, буттєві смисли Сходу і Заходу, маїя як «покривало омани», престабільна напередвстановлена гармонія Сходу, чуттєвість, спокій, незворуваність.

Серед безлічі проблем, які дискутуються в сучасній гуманітарній літературі, зокрема і у філософській, явищу гармонії належить особливе місце. І не дивно. Це зумовлено тим, що з найдавніших часів людство як цілісність і кожен людський індивід як окремішність прагнули такого життя, від якого можна було б отримувати найбільше задоволення. А відтак відчували б максимально можливу повноту життя, щастя, радості, соціальної справедливості, повноту гармонійності. Таке бажання людини як живої, діяльної та стражденної істоти супроводжує усе її життя, незалежно від того, як це життя складається, в яких умовах живе людина. Думка про те, що про гармонію буття потрібно думати лише в комфортних життєвих умовах, а постійні життєві проблеми не налаштовують на потребуванні гармонії життя, на мою думку, не витримує критики. Навіть більше, саме умови соціального, економічного чи політико–правового дискомфорту і загострюють проблему гармонії буття. Показовою у цьому смислі є думка відомого російського філософа столітньої давнини Семена Франка. Говорячи про трагічні процеси в Росії, пов'язані з революцією 1917 року, він зазначав: «Жахливі потрясіння і руйнування всього нашого суспільного життя принесли нам, а саме з цієї точки зору, одне найцінніше, незважаючи на усю його гіркоту, благо: вони оголили перед нами життя, яким воно є насправді» [3, с. 93]. І саме ця жахлива дійсність породжує питання про справжні основи людського життя, серед яких і уявляється явище гармонії. Тому гармонія і є фактично вічною проблемою людини.

Тема гармонії у філософській традиції є такою ж вічною, як і самі уявлення про неї. В західному дослідницькому просторі вона починається ще у давньогрецькій міфології, актуалізується як серйозна світоглядна проблема в творах Піфагора, Геракліта, Платона, Арістотеля. В подальшому гармонія стала предметом дослідницької уваги таких інтелектуалів, як М. Кузанського, Л. да Вінчі, М. Коперніка, Д. Бруно, Й. Кеплера, Г. Лейбніца, І. Канта, Г. Гегеля, К. Ясперса, О. Шпенглера, М. Вебера та інших. В наш